

Geen onruststokers maar betrokken burgers

ONDERZOEK

TEKST Femke Kaulingfreks
FOTO HH/EyeEm GmbH

Jongeren die zich door de politiek niet gehoord voelen, ondernemen zelf actie, buiten de stembokjes en het parlementaire debat om. Jongerenwerkers kunnen hen hierbij helpen vanuit de aloude empowerment-gedachte.

Ik ben pas vanaf november achttien en de politiek is dan niet het eerste waar je aan denkt om je in te verdiepen. Het was meer bier drinken eigenlijk', zegt Lotte op de website van NOS op 3 over jongeren en stemmen bij de laatste Tweede Kamerverkiezingen.¹ De opkomstpercentages bij de laatste vier Tweede Kamerverkiezingen laten zien dat zo'n 30 tot 40 procent van de jongeren tussen de 18 en 25 jaar niet stemt.² Recente cijfers van het CBS tonen dat 50 tot 60 procent van de 15- tot 25-jarigen geen vertrouwen heeft in de Tweede Kamer.³

Straatpolitiek

Nederlandse jongeren lijken maar weinig politiek betrokken te zijn. Ze hebben weinig vertrouwen in de politiek, ervaren een gebrek aan invloed en vinden dat politici op een ontoegankelijke manier spreken en niet begrijpen wat er in de samenleving speelt.⁴ Dit beeld van een generatie die een grote kloof ervaart tussen zichzelf en de Haagse politiek zag ik ook in mijn eigen onderzoek bevestigd (Kaulingfreks 2017). Politiek is voor de jongeren die ik sprak een professionele bezigheid die wordt uitgevoerd door parlementariërs, partijleden, beleidsmakers en lobbyisten. Ze associëren politiek vooral met een establishment dat zichzelf graag op het pluche houdt, en niet met andere, meer directe

of informele praktijken waarmee mensen hun belangen behartigen.

Al zijn ze niet actief in de 'oude' politieke praktijken en instituten, zoals verkiezingscampagnes, partijcommissies, vakbonden en belangenorganisaties, toch zijn jongeren niet a-politiek, integendeel. Recente buitenparlementaire protesten worden grotendeels door jongeren gedragen: de Occupy-beweging, de Maagdenhuis-bezetting en het anti-racismedeбат dat zowel online als offline flink is opgelaaid. Veel jongeren stemmen niet, maar gebruiken het plein, de straat en het internet als platform om op creatieve en soms controversiële wijze hun maatschappelijke betrokkenheid te uiten. Hun acties geven blijk van een sterk rechtvaardigheidsgevoel, maar zijn soms ook burgerlijk ongehoorzaam of confronterend. Deze 'straatpolitiek' laat zien dat verzet tegen de dominante machtsverhoudingen en pogingen om de samenleving rechtvaardiger in te richten vaak juist ontstaat buiten het domein van de formele politiek, omdat dit representatieve systeem niet afdoende werkt voor groepen die worden uitgesloten.⁵

Etnisch profileren

In mijn onderzoek zag ik dat jongeren van kleur en uit migrantenfamilies zich van alle jongeren het minst gerepresenteerd voelen in Den Haag en

JEUGDPROFESSIONALS KUNNEN JONGEREN HELPEN BIJ POLITIEKE EMANCIPATIE

Sociale professionals kunnen een belangrijke rol spelen bij de ondersteuning van gemeenschapsactivisme

het meest het gevoel hebben dat hun alledaagse zorgen en behoeften over het hoofd worden gezien. Zij kaarten op hun eigen manier maatschappelijke problemen aan. Een interessant voorbeeld van straatpolitiek zijn de acties die al een aantal jaren ondernomen worden tegen etnisch profileren door de politie. Kort gezegd gaat het erom dat de politie vooral bij proactieve controles regelmatig mensen aanhoudt op basis van hun uiterlijk, en niet op basis van hun gedrag. Vooral zwarte en bruine jongens die in achterstandswijken wonen, krijgen veel te maken met politiecontroles, terwijl ze geen strafblad hebben. In die wijken is de politie op straat vaker dan elders aanwezig om te surveilleren, ook als er geen meldingen van misdrijven of overtreddingen zijn. De controles zorgen ervoor dat het vertrouwen van jongeren in de politie snel achteruitgaat (Duijndam & Prins 2017).

In mei 2016 leek etnisch profileren vanuit het niets een item te worden nadat rapper Typhoon in Zwolle door de politie aan de kant was gezet omdat zijn dure auto niet paste in zijn 'profiel' van zwarte jongeman.⁶ Een groot aantal jongeren met minder naamsbekendheid ziet zulke confrontaties inmiddels als een terugkerend, onvermijdelijk onderdeel van hun leven.⁷ Hun ervaringen stroken met de bevindingen van onderzoekers die stellen dat etnisch profileren structureel voorkomt, ondanks dat de politie de praktijk officieel afkeurt (Çankaya 2012; Mutsaers 2015). Al sinds 2013 zetten jongeren uit wijken als de Schilderswijk filmpjes op YouTube van hardhandige aanhoudingen.⁸ In hetzelfde jaar begonnen onderzoekers samen met jongeren de bewustwordingscampagne Controle Alt Delete.⁹ De rellen die in 2015 plaatsvonden in de Schilderswijk na het overlijden van Mitch Henriquez waren ook voor een groot deel gemotiveerd door aanhoudende frustraties over etnisch profileren door de politie. Toch zijn er nog altijd geen politieke beslissingen genomen om etnisch profileren structureel aan te pakken, bijvoorbeeld door het invoeren van stopformulieren die agenten invullen wanneer ze iemand op straat staande houden. Stopformulieren kunnen inzicht bieden in de frequentie van etnisch profileren en kunnen het draagvlak voor de autoriteiten versterken.

Moeizame weg

Jongeren vroegen dus al op verschillende, meer of minder confronterende manieren aandacht voor

het thema 'etnisch profileren', maar ze blijven institutioneel-politieke weerstand ondervinden. Hun moeizame weg naar erkenning versterkt hun gevoel dat de Haagse politiek er niet is om hen te vertegenwoordigen. Het is daarom niet verwonderlijk dat juist jonge Nederlanders van kleur zich eerder aangetrokken voelen tot de informele politiek en activisme dan tot partijpolitiek. Toch zijn er zaken in beweging gezet. Door de inspanningen van het campagne team van Controle Alt Delete worden inmiddels op lokaal niveau gesprekken en trainingen georganiseerd, waaraan zowel politieagenten als jongeren deelnemen. Door deze ontmoetingen wordt vooringenomenheid van beide kanten bestreden. Agenten worden zich bewust van de effecten van hun opstelling en jongeren leren om hun wantrouwen jegens agenten te nuanceren.

Deze aanpak werkt, en het is interessant om te zien dat het lokale jongerenwerk dikwijls een belangrijke rol speelt in het initiëren van gesprekken over etnisch profileren in de wijk en in het samenbrengen van politie en jongeren voor een constructieve dialoog. Zulke initiatieven kunnen de frustraties adresseren die eerder tot rellen hebben geleid. Lokale jeugdprofessionals kunnen bovendien een brug slaan tussen de wereld van straatpolitiek en de wereld van de formele, institutionele politiek. Op voorwaarde dat ze de jongeren die hun onvrede uiten over een maatschappelijk thema als etnisch profileren niet benaderen als onruststokers, maar als betrokken burgers. Door hun zorgen serieus te nemen en hun engagement in een vroeg stadium te stimuleren, zouden ze zelfs het vertrouwen van jongeren in de overheid positief kunnen beïnvloeden.

Gemeenschapsactivisme

Het is geen vreemde gedachte dat jongerenwerkers het als hun taak zien om de politieke betrokkenheid van jongeren te stimuleren, ook als die betrokkenheid zich buiten het electorale systeem manifesteert. Met de opkomst van de participatiesamenleving is de nadruk op de empowerment van burgers in een kwetsbare positie immers terug van weggeweest (Nachtergaele e.a. 2017; Scholte 2018; Van Regenmortel 2010). De hernieuwde aandacht voor mensenrechten en empowerment als kerntaak in het sociaal werk biedt openingen voor professionals om het informele politieke handelen van jongeren te herkennen, te begrijpen en te ondersteunen. De straatpolitiek van jongeren sluit

Recente buitenparlementaire protesten worden grotendeels door jongeren gedragen

in veel opzichten aan op het klassieke *community organizing* – gemeenschapsactivisme (Alinsky 1989). Kenmerkend is dat het van onderop ontstaat en gedragen wordt door mensen die zelfstandig, op basis van hun eigen principes en volgens hun eigen voorwaarden, iets proberen te veranderen aan hun levensomstandigheden en sociale status.

Gemeenschapsactivisme ontstaat in netwerken op microniveau, maar heeft de aspiratie om op macroniveau invloed te krijgen op de overheidsbeslissingen die gemarginaliseerde groepen aangaan. Directe acties en confrontaties met de autoriteiten gaan vaak samen met lobbyactiviteiten en campagnes. Er worden eigen leiders en woordvoerders naar voren geschoven. Het gaat dus niet om buurtinitiatieven die door opbouwwerkers, professionele sociale ondernemers of welzijnsorganisaties worden opgezet. Maar dat wil niet zeggen dat sociale professionals geen belangrijke rol kunnen spelen bij de ondersteuning van gemeenschapsactivisme. Juist bij onderhandelingen op beleidsniveau kunnen jongeren die geïnteresseerd zijn in hedendaags gemeenschapsactivisme de steun van professionals goed gebruiken.

Jongerenwerkers en empowerment

Binnen het jongerenwerk heeft *community organizing*, of in dit geval *youth organizing*, zich ontwikkeld tot een methodiek om het zelforganiserend vermogen van jongeren te versterken. Jongeren worden hierbij expliciet niet beschouwd als ‘consumenten’ die een aanbod van activiteiten of ondersteuning bij het lokale buurthuis of jongerenwerk komen ‘afnemen’, maar als zelfstandige en capabele jonge burgers, die prima in staat zijn om op eigen initiatief gewenste veranderingen te initiëren in hun leefomgeving. Er zijn vijf voorwaarden om te kunnen spreken van *youth organizing*: jongeren hebben de regie, jongeren bepalen het onderwerp, de jongerenwerker ondersteunt jongeren naar behoefte, jongeren zorgen voor de praktische realisatie van hun ideeën en jongeren werken samen (Awad e.a. 2017). Deze benadering vergt een open houding van betrokken jongerenwerkers en durf om eigen verwachtingen en protocollen naar de achtergrond te verschuiven, om zo ruimte te creëren voor de eigen stem van jongeren. Als dit lukt, kunnen jongeren met behulp van *youth organizing* meer eigen verantwoordelijkheid leren nemen voor hun eigen leven en toekomstperspectief, maar ook voor sociale ontwikkelingen in hun buurt en in de samenleving in het algemeen. *Youth organizing* wordt vooralsnog vooral gebruikt om leuke en laagdrempelige activiteiten te organiseren in de wijk, van voetbaltoernooien tot huiswerkbegeleiding, maar het kan ook een aanzienlijke politieke slagkracht ontketen. Jeugdprofessionals zouden *youth organizing* niet alleen moeten inzetten om een ‘goedkoop’ activiteitenaanbod te realiseren; het gaat erom écht te werken vanuit de empowerment-gedachte. Alleen zo kunnen jongeren die zich

De controles zorgen ervoor dat het vertrouwen van jongeren in de politie snel achteruitgaat

bezighouden met straatpolitiek steun ervaren in hun strijd om sociale rechtvaardigheid en raken zij niet totaal vervreemd van de institutionele wereld. Een gezonde dosis politisering van het jongerenwerk zou zo gek nog niet zijn om juist jongeren in de marge te helpen hun frustraties om te zetten in daadkracht.

Femke Kaulingfreks is lector Jeugd en Samenleving aan Hogeschool Inholland. Zij schreef *Straatpolitiek. Op zoek naar nieuw engagement*. Amsterdam: Boom, 2017

Noten

- 1 <https://nos.nl/op3/artikel/2163729-waarom-sommi-ge-jongeren-niet-gingen-stemmen.html>
- 2 www.parool.nl/binnenland/jonge-kiezer-blijkt-toch-minder-te-zijn-gaan-stemmen-a4475106/
- 3 <http://statline.cbs.nl/Statweb/publication/?VW=T&D-M=SLNL&PA=82378NED&D1=a&D2=1-9&D3=a&HD=140904-1345&HDR=T&STB=G2,G1>
- 4 <https://ioresearch.nl/Portals/0/Rapport%20VN.pdf>
- 5 Zie ook: <https://www.socialevraagstukken.nl/jongeren-bedrijven-straatpolitiek/>
- 6 Zie www.nrc.nl/nieuws/2016/05/30/etnisch-profi-leren-gebeurt-ook-als-je-typhoon-heet-al402599 en <http://nos.nl/artikel/2108228-pvda-stelt-kamervra-gen-over-staandehouding-typhoon.html>
- 7 www.amnesty.nl/content/uploads/2016/11/osf_ainl_gelijkheid_onder_druk_nov_2013.pdf?x54649
- 8 www.omroepwest.nl/nieuws/2446062/Actieco-mite-stuurt-48-klachten-over-politie-naar-om-budsman, www.vn.nl/politiegeweld-in-de-schil-derswijk/ en www.nrc.nl/nieuws/2014/03/15/boos-op-de-politie-1354242-al356600
- 9 <https://controlealtdelate.nl>

Bronnen

- Alinsky, S., *Rules for Radicals*. New York: Vintage Books Edition Random House, 1989 [1971]
- Awad, S. e.a., *Youth Organizing. Onderzoek naar Youth Organizing als specifieke methodiek van het grootstedelijk jongerenwerk*. Amsterdam: Hogeschool van Amsterdam, 2017
- Çankaya, S., *De controle van marsmannetjes en ander schorrie-morrie. Het beslissingsproces tijdens proactief politiewerk*. Den Haag: Boom Lemma, 2012
- Duijndam, C. & B. Prins i.s.m. F. Kaulingfreks, *Geboren en Getuige in de Schilderswijk. Verhalen van jongeren in een Haagse wijk over vertrouwen in de politie*. Den Haag: Haagse Hogeschool, 2017
- Kaulingfreks, F., *Straatpolitiek. Op zoek naar nieuw engagement*. Amsterdam: Boom, 2017
- Mutsaers, P., *A Public Anthropology of Policing. Law Enforcement and Migrants in the Netherlands*. Dissertatie. Universiteit Tilburg, 2015
- Nachtergaele, S. e.a., *Sociaal werk en mensenrechten*. Leuven: ACCO, 2017
- Regenmortel, T. van, *Empowerment en participatie van kwetsbare burgers*. Amsterdam: SWP, 2010
- Scholte, M., *Op de barricaden?! Over sociaal werk, probleemfi-guraties en de aanpak van structurele problemen*. Marie Kamp-huis Lezing, 2018